

5. ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLADY A PODMÍNKY VÝVOJE OBCE

5.1. HISTORICKÝ VÝVOJ A OCHRANA KULTURNÍCH HODNOT

Pro vývoj města vždy bylo a dosud je rozhodující „místo“ založení. Město Liberec je výjimečné svým umístěním z hlediska přírodních poměrů. Poloha ve výrazné kotlině uzavřené Jizerskými a Lužickými horami spolu s dramatickou konfigurací terénu s množstvím vodních toků a lesních porostů jsou důvodem základní prostorové nesourodosti zástavby, která je však vyvážena mimořádnými krajinnými hodnotami prostupujícími celým zastavěným územím. Absence hradeb spolu s velkou ekonomickou silou v jednotlivých historických údobích způsobila jedinečný a zvláštní způsob až živelného rozvoje průmyslově - obchodního města.

VÝZNAMNÁ DATA A UDÁLOSTI V HISTORII MĚSTA:

- První písemná zpráva o Liberci pochází z roku 1352. Osada Liberec vznikla v místě přechodu přes Harcovský potok na staré obchodní cestě z Čech přes Lužici k Baltickému moři.
- Ve stejném období, tj. 1360 až 16. století, vzniká i většina osad v okolí Liberce jako sídla dřevařů, uhlířů, sklářů a zemědělců.
- V roce 1577 obdržel Liberec od císaře Rudolfa II. městský znak, pečeť a další privilegia.
- V roce 1579 se zde usadili první soukeničtí mistři a vznikl tak základ budoucího textilního průmyslu v údolí Lužické Nisy.
- V 18. století se začal sevřený půdorys města na ostrohu postupně rozšiřovat podél vodních toků (Harcovský a Jizerský potok a dále podél Lužické Nisy), je založena nová městská čtvrť, tzv. Kristiánov, v klasicistním stylu.
- V 2. polovině 18. století byla založena další čtvrť, tzv. Filipovo město (dnešní Nerudovo náměstí) a dochází k první přestavbě centra. Dřevěné domy Staroměstského a Novoměstského náměstí postupně nahrazují domy zděné.
- 19. století je charakteristické prudkým rozvojem průmyslu spojeným s výstavbou továren, především podél Černé Nisy a Harcovského potoka. Dalším důležitým městotvorným činitelem byla výstavba císařských silnic. Město se stává průmyslovým a obchodním centrem. Jeho rozvoj je živelný s minimálními zásahy prvních tzv. upravovacích plánů zastavění.
- Výrazným zásahem do Liberecké kotliny je výstavba železniční tratě a hlavního nádraží (1856 - 1859), které usměrnily rozvoj města na radiálně orientované. Ve městě byla

zavedena v roce 1897 tramvaj, která byla postupně z centra rozšířena do Hanychova, Růžodolu a Rochlice.

- V první polovině 20. století dosáhl průmysl hranice maximálního využití místních podmínek Liberce a problémem se stala bytová otázka. Vznikají nové městské vilové čtvrtě a obytné soubory na okraji původní zástavby (Liebigovo městečko, Králův háj, Na Jeřábu atd.). Výstavba se rozšiřuje na území Horního Hanychova a na úpatí Jizerských hor.
- V roce 1939 bylo 11 obcí sloučeno s městem a vzniká tzv. „Velký Liberec“.
- Po válce se odsunem Němců snižuje počet obyvatel města z původních 78 270 v roce 1930 na 57 970 v roce 1950.
- Éra socialistického plánování vnesla sice řád do organizace ploch pro výrobu a bydlení, neboť byl velmi důsledně uplatňován princip separace funkčních ploch, ve svých důsledcích však přinesla disproporce v dopravních vztazích uvnitř města a snížila kvalitu obytného standardu zejména nejnovějších sídlišť (Broumovská, Rochlice, Kunratice).
- Devadesátá léta ukončují éru panelových sídlišť. Od Liberce se odpojují jako samostatné obce Stráž nad Nisou, Minkovice, Šimonovice, Jeřmanice, Dlouhý Most.
- Dochází k postupné rekonstrukci technické infrastruktury a dostavbě proluk v centru města, uliční síť je postupně dostavována.

Přes rozsáhlou přestavbu města, mnohdy nevhodnou, můžeme hovořit o jisté kontinuitě sídelní struktury, urbanistické a architektonické tvorby.

OCHRANA KULTURNÍCH HODNOT MĚSTA

Liberec je unikátním souborem architektury převážně 19. a 20. století. Historické jádro města Liberce bylo prohlášeno Městskou památkovou zónou v říjnu 1992 vyhláškou MK ČR č. 476. Zóna obsahovala na cca 100 ha 44 objektů památkově chráněných, 314 objektů v památkovém zájmu.

V rámci poslední aktualizace státního seznamu nemovitých památek, která byla provedena pracovníky institucí památkové péče (z důvodu přehodnocení či nově formulovaných názorů na některé památky v Liberci), byly ze seznamu nemovitých kulturních památek vyřazeny tři památky a zapsány památky nové.

a) V městské památkové zóně

Č.	Č. NP	Název	Poznámka
1.	3572	Neptunova kašna, Nerudovo nám.	
2.	3573	dům čp. 264, Sokolovské nám. 14	Liberec I
3.	3574	dům čp. 302, Rámový vršek 1	
4.	3575	dům čp. 299, Růžová ul. 3	Liberec II
5.	3576	soubor tzv. Valdštejnských domků, Větrná ul. 3576 / 1 čp. 265/I 3576 / 2 čp. 266/I 3576 / 3 čp. 267/I	Liberec I
6.	3579	kostel sv. Kříže s areálem, Malé náměstí 3579 / 1 kostel sv. Kříže 3579 / 2 mariánský sloup 3579 / 3 soubor kaplí křížové cesty I – XIV	Liberec I
7.	3580	Severočeské muzeum čp. 437, 485 s parkem Masarykova ul., 3580 – muzeum čp. 437, 485 3580 / 2 – park	Liberec I
8.	4113	dům čp. 122 s branou, Barvířská ul. 4113 / 1 dům čp. 122 4113 / 2 brána	Liberec II
9.	4114	Městská radnice čp. 1, nám. Dr. E. Beneše	Liberec I
10.	4115	pamětní kámen s letopočtem 1603, nám. Dr. E. Beneše	
11.	4135	dům čp. 14, nám. Dr. E. Beneše	Liberec II
12.	4136	budova divadla F. X. Šaldy, čp. 462, nám. Dr. E. Beneše	Liberec I
13.	4137	dům čp. 9, Kostelní ulice	Liberec II
14.	4138	kostel sv. Antonína, Sokolovské nám.	Liberec II
15.	4139	dům čp. 137 (U zeleného stromu), Moskevská ulice	Liberec IV
16.	4144	dům čp. 13, Moskevská ul., (Plzeňská rest.)	Liberec IV
17.	4145	areál Oblastní galerie, U tiskárny čp. 81 4145 / 1 vila čp. 81 4145 / 2 zahradnický domek 4145 / 3 kočárovna 4145 / 4 konírny 4145 / 5 zahrada 4145 / 6 terasa s balustrádou I 4145 / 7 terasa s balustrádou II 4145 / 8 altán 4145 / 9 bazének 4145 / 10 ohradní zeď, (část k zámku byla zrušena) 4145 / 11 brána	Liberec V
18.	4146	dům čp. 25 s branami, nám. Českých bratří 4146 / 1 dům čp. 25, 4146/2 brána I 4146 / 3 brána II	Liberec V
19.	4147	dům čp. 24 s branou, nám. Českých bratří 4147 / 1 dům čp. 24, 4147/2 brána	Liberec V
20.	4148	dům čp. 35, nám. Českých bratří	Liberec V
21.	4152	dům čp. 118, Barvířská ul.	Liberec III
22.	4153	zámecký areál, Zámecké nám. 1 4153 / 1 starý zámek 4153 / 2 domek zvaný Kaplanka 4153 / 3 kaple	Liberec V

Č.	Č. NP	Název	Poznámka
		4153 / 4 bašta se zídrou	
		4153 / 5 nový zámek	
		4153 / 6 park	
		4153 / 7 oplocení	
23.	4155	památník, Husova ul. (u stanice záchranné služby)	Liberec V
24.	4160	škola čp. 8 / II, Kostelní ul.	Liberec II
25.	4939	budova SVK čp. 184, čp. 468, nám. Dr. E. Beneše	Liberec I
26.	4962	dům čp. 192, U Lomu	Liberec II
27.	5006	kavárna Pošta čp. 584, čp. 369 (24), nám. Dr. E. Beneše	Liberec I
28.	5040	hotel Praha, nám. Dr. E. Beneše čp.2	Liberec II
29.	5054	objekt PKO, Lidové sady čp. 425	Liberec I
30.	5226	budova čp. 4/12, nám. Dr. E. Beneše	Liberec III
31.	5227	budova čp. 12, Felberova ul.	Liberec IV
32.	5231	budova čp. 123, Rumunská ul. – Felberova	Liberec V
33.	5232	budova čp. 699, Masarykova ul.	Liberec I
34.	5233	budova čp. 723, Masarykova ul.	Liberec I
35.	5241	budova čp. 23, Soukenné nám. (Baťa)	Liberec III
36.	5242	budova čp. 102, ul. B. Němcové	Liberec V
37.	5243	budova čp. 15, Pražská ul., (OD Jiskra)	Liberec III
38.	5245	meteorolog. budka za radnicí, nám. Dr. E. Beneše	Liberec I
39.	5328	budova čp. 770, Vítězná ulice	Liberec I
40.	5859	budova čp. 133, ul. Pražská	Liberec I
41.	11 293	budova čp. 206, Na Ladech	Liberec II

b) Mimo městskou památkovou zónu

Č.	Č. NP	Název	Poznámka
42.	4116	areál bývalého hřbitova Tržní náměstí /I	
	4116/1	soubor dvou soch	
	4116/1/1	socha sv. Petra	
	4116/1/2	socha sv. Pavla	
	4116/2	náhrobek dětí Karla a Anny Herzigových	
	4116/3	náhrobek Josefa Herziga	
	4116/4	náhrobek Karla Herziga	
	4116/5	náhrobek Josefa Dietricha	
	4116/6	náhrobek rodiny F. F. Siegmunda	
	4116/7	hrobka rodiny Stiepel	
	4116/8	hrobka rodiny Ullrich	
	4116/9	hrobka rodiny Hübner	
	4116/10	náhrobek rodiny Josefa a Anny Demuth	
	4116/11	hrobka rodiny Liebig	
	4116/12	náhrobek rodiny Ferdinanda Herzig	
	4116/13	náhrobek rodiny Kalwach – Hermann	
	4116/14	náhrobek rodiny Christopfera Sieber	
	4116/15	náhrobek rodiny K. Jaksche	
	4116/16	náhrobek rodiny J. Demuth	
	4116/17	náhrobek	
	4116/18	náhrobek	
43.	4140	dům čp. 243, Na Perštýně	Liberec IV
44.	4141	Socha sv. Jana Nepomuckého, Na Perštýně	Liberec IV
45.	4142	železný kříž, Na Perštýně p.p.č. 1369	Liberec IV
46.	4151	dům čp. 96, U Jezu (CHKO)	Liberec IV
47.	4154	kostel sv. Máří Magdaleny s areálem, Jungmannova	Liberec II

Č.	Č. NP	Název	Poznámka
	4154/1	budova kostela sv. Máří Magdaleny	
	4154/2	schodiště s balustrádou	
	4154/3	kapucínská rezidence	
	4154/4	ohradní zeď	
	4154/5	brána	
48.	4156	sokolovna čp. 562, Jablonecká ul.	Liberec I
49.	4158	restaurace Střelnice, U krematoria čp. 332	Liberec IV
50.	4159	dům čp. 696, Rumjancevova ul.	Liberec I
51.	4170	dělnické pekárny, Kovrovská ul.	
	4170/1	pekárna čp. 622	Liberec III
	4170/2	obytná budova čp. 70	
52.	4856	budova soudu čp. 237, čp. 347, U soudu	Liberec II
53.	4960	památník protifašistického odboje, Rumjancevova čp. 637 (p.p.č. 528)	Liberec I
54.	4165	kostel sv. Jana Křtitele, Na Žižkově	
	4165/1	budova kostela sv. Jana Křtitele	Liberec VI
	4165/2	ohradní zeď	
55.	4168	budova Kolosea čp. 83, ul. Generála Svobody	Liberec XIII
56.	4171	kostel U obrázku s areálem	
	4171/1	objekt kostela U obrázku	Liberec XIV
	4171/2	sousoší Kalvárie p.p.č. 905	
	4171/3	studánka p.p.č. 905	
	4171/4/1-14	zastavení křížové cesty I – XIV	
57.	4172	sloup se sochou P. Marie, Ruprechtická ul.	Liberec I
58.	4854	chalupa č.e.2, Hluboká	Liberec XXVIII
59.	4937	dům čp. 499, Na vyhlídce	Liberec XIV
60.	4167	skupina Kalvárie, severně od kostela P. Marie	
	4167/1	socha sv. Jana Evangelisty	Liberec XV
	4167/2	sokl s křížem	
	4167/3	sokl	
61.	4166	železný kříž, Lukášovská ul. (u domu čp. 46)	Liberec XIV
62.	4162	kostel sv. Jana Nepomuckého	Liberec IX
63.	4163	železný kříž, Janův Důl p.p.č. 119/2	Liberec IX
64.	4164	socha sv. Václava, ul. Volgogradská p.p.č. 393	Liberec IX
65.	4480	milník, Hodkovická ul. p.p.č. 1503/28 (29)	Liberec XXV
66.	4502	kostel sv. Trojice, Tanvaldská ul.	
67.	4503	fara, Tanvaldská ul. čp. 51	Liberec XXX
68.	4506	socha sv. Václava, Tyršův vrch p.p.č. 904 (u čp. 839)	
69.	4387	zřícenina hradu Hamrštejn	Liberec XXXIII
70.	5228	budova čp. 391, tř. Dr. M. Horákové „Annenhof“	Liberec IV
71.	5229/1	budova čp. 117, ul. Klášterní (poliklinika – klášter)	
72.	5229/2	kostel Božího srdce Páně /IV	Liberec V
73.	5230	budova čp. 41, ul. Jablonecká (Liebigův zámeček)	Liberec V
74.	5234	budova čp. 309, Nová Ruda (SOU ul. Sadovnická)	Liberec XXX
75.	5235/1	budova čp. 82, (SPŠT)	
76.	5235/2	ohradní zeď s branou	Liberec V
77.	5236	budova čp. 7, ul. Jablonecká (MŠ)	Liberec V
78.	5237	budova čp. 460, ul. U krematoria (krematorium)	Liberec IV
79.	5238	budova čp. 186, ul. Husova (OHS)	Liberec V
80.	5239	budova čp. 279, ul. Svobody	Liberec V
81.	5240	budova čp. 781 - 3, čp. 464, nám. Míru	Liberec XIV
82.	5244	liberecká přehrada, Správa povodí Labe (hráz – technická památka)	Liberec V
83.	5454	Židovský hřbitov, ul. Ruprechtická	Liberec I
84.	5591/1	budova čp. 725, ul. Husova	Liberec V

Č.	Č. NP	Název	Poznámka
	5591/2	oplocení budovy čp. 725	
85.	5542	kostel sv. Bonifáce - Dolní Hanychov	Liberec VIII
86.	5597	kostel sv. Antonína Paduánského, fara, socha	Liberec XIV
87.	5828	horský hotel Ještěd čp. 153, H. Hanychov	

Předmětem ochrany památek a péče o historické urbanistické soubory je především:

- skelet kompozice - historický půdorys města nesvázaného hradbami, využívající terén
- prostorové, hmotové a výškové uspořádání a rozložení zastavěných a přírodních ploch
- soubor ploch a staveb zapsaných v Seznamu nemovitých kulturních památek
- nemovité kulturní památky a objekty dotvářející charakter městské památkové zóny (objekty v památkovém zájmu), její členění a měřítko staveb i volných prostorů
- soubor ploch a staveb navržených k zapsání do Seznamu nemovitých kulturních památek.

ZÁSADY ŘEŠENÍ OCHRANY KULTURNÍCH HODNOT MĚSTA:

Systematická obnova památek v památkové zóně města je řešena usnesením vlády č. 209 z roku 1992, které doporučilo sestavit a schválit zastupitelstvy měst program regenerace MPZ a definovat tak zásady pro obnovu památek. Ochrana památek je zabezpečena zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. V rámci členění městské památkové zóny na jednotlivé části je stanoven režim:

- V **území určující charakter památkové zóny** se navrhuje postupná regenerace památkových objektů, úpravy, zhodnocování a dotváření městských prostorů při respektování objektů architektonicky a stavebně hodnotných a stávajících uličních čar.
- V části **území dotvářejícím charakter MPZ** řešit novostavby v přiměřeném vztahu k hodnotám území a s ohledem k hmotové skladbě centra, které se uplatňuje zejména v dálkových a panoramatických pohledech.
- V **území doplňující městskou památkovou zónu** řešit novostavby v prostorové a hmotové kompozici navazující a novou formou zhodnocující prostředí památkové zóny.
- Zabezpečení ochrany kulturních hodnot centra města regulačním plánem, který může upravovat stávající uliční čáry v přestavbových územích po dohodě s příslušnými orgány.

NÁVRH OBJEKTŮ NA ZAPSÁNÍ DO SEZNAMU NEMOVITÝCH KULTURNÍCH PAMÁTEK:

Návrh definuje objekty, které byly doposud opomenuty a jejichž aktuálnost a nutnost zapsání jako památky se projevuje až v současné době. Je to z důvodů přehodnocení či nově formulovaných názorů na určitá stavební období z počátku 20. století. Období druhé poloviny 19. století bylo z velké části podchyceno již ve stávajícím seznamu a proto jsou doplňky v tomto směru minimální. Jiná situace je u památek z období historismu, secese a architektury první poloviny 20. století. Při výběru navrhovaných objektů bylo přihlédnuto k vyjádření odborné komise pro regeneraci městské památkové zóny, ke stavebnímu stavu objektů i záměrům územního plánování ve městě.

Pořadové číslo	Číslo popisné	Adresa navrhované památky	Poznámka
1	čp.183/I	ul. Frýdlantská	budova knihovny
2	čp.36/V	nám. Českých bratří	budova KB
3	čp.796/I	ul. Vrbova	obytná vila
4	čp. 123	ul. Papírová	dům „U Hůlky“

NÁVRH NA DOPLNĚNÍ MĚSTSKÉ PAMÁTKOVÉ ZÓNY:

V rámci zpracovaného a schváleného Programu regenerace MPZ a jeho aktualizace v roce 1998 byl zpracován návrh na doplnění Městské památkové zóny o svébytný a nesporně cenný urbanistický soubor významné architektonické hodnoty z období pozdní secese, tzv. **Liebiegovo městečko**. Obytné sídliště v duchu zahradních měst je urbanisticky a architektonicky zajímavým celkem na severním svahu tzv. Hrnčířského kopce, kde se, při zachování specifiky území s využitím zeleně jako urbanistického činitele, podařilo zakladatelům vytvořit unikátní stavební celek. Tento celek je navržen k ochraně a k vyhlášení jako městská památková zóna. Cílem návrhu je zajistit zachování kulturních, urbanistických a architektonických hodnot tohoto souboru.

NÁVRH VYMEZENÍ HRANICE NOVÉ PAMÁTKOVÉ ZÓNY:

Hranice památkové zóny „Liebiegovo městečko“ je vymezena na západě ulicí Na Perštýně, p. č. 5808/2, na jihu ul. Plátenická, p. č. 5892. Na východě pokračuje ulicí směřující na náměstí města Ivanova, p. č. 1255 a pokračuje směrem severním po vnější hranici pozemku č. 3649/1, 3648/2, 3640/1, 3635/1, který protíná k východní hranici pozemku p. č. 3635/26 a dále pokračuje na východ ulicí Andělčina, p. č. 5900/1, kterou protíná a pokračuje po východní hranici pozemku p. č. 3611/1, 3614/1, dále pokračuje na severozápad ulicí Na Zátočí, p. č. 5901, dále po západní hranici pozemku p. č. 3614/2, kříží pěší cestu p. č. 5901

a pokračuje po jihozápadní hranici pozemku p. č. 3618/2, 3620, lomí se na sever v ul. Klicperova, p. č. 5898, kterou protíná a pokračuje po severní hranici pozemku p. č. 1157, lomí se na jih a pokračuje po východní hranici pozemku p. č. 1155, který protíná a pokračuje po severní hranici pozemku p. č. 1153/5, lomí se a pokračuje po východní hranici p. č. 1176/22, 1176/21 (ulicí p. č. 5899/2), lomí se na západ a pokračuje po severní hranici pozemků p. č. 1176/23, 1176/1, 1200 a pokračuje v ul. Gollova, p. č. 5899/3, kde se hranice uzavírá.

[Schéma 5.1. Městská památková zóna](#)

5.2. Hlavní zásady urbanistické kompozice

Město Liberec představuje mimořádně cenné krajinné a přírodní prostředí. Dynamický terén, zelené svahy lemující Libereckou kotlinu a krajinné dominanty podtrhují neopakovatelný rámeček města. Údolní poloha města mezi Ještědským hřbetem a jižními svahy Jizerských hor umožnila městu soustavný růst jeho zastavěné části, která v současné době vyplnila téměř celé údolí řeky Nisy.

Krajinné dominanty města tvoří vrcholky zalesněných kopců, z nichž některé byly akcentovány vyhlídkovými rozhlednami. Hlavní krajinnou dominantou Liberce je vrchol Ještědu, zdůrazněný stavbou televizní věže, která má nezastupitelné místo v komponování osových průhledů ulic, otevírání vnitřních pohledů z lokálních center a průhledů z atraktivních míst a komunikací.

Architektonické dominanty tvoří siluety věží kostelů a budovy novorenesanční radnice v centru historického jádra. Dřívější dominanty komínů, charakterizující bohaté průmyslové město z období průmyslové revoluce, se staly historií a byly v dolním centru nahrazeny výškovými budovami administrativy.

Výrazným charakteristickým rysem vývoje celého města je jak plošná, tak i funkční **nesourodost**. Vedle sebe tu stojí továrny, bytové domy, kostely i obchodní vybavenost, mísí se měšťanské domy se zanedbanými domky někdejší chudiny. Tato funkční heterogenita města je daností v území, která je natolik silná, že ji není možné ani opomenout ani popřít. Územní plán ji naopak ctí a citlivě na ni navazuje.

Charakter **dominantního dělicího liniového prvku** na sebe ve městě jednoznačně převzal koridor železnice, doplněný a posílený komunikací 1/35,13.

Základy **urbanistické kompozice prostorového uspořádání města** byly formovány v poválečném období. Kompozice vycházela a vždy respektovala:

- dynamickou konfiguraci terénu
- rozmanitost prvků přírodního prostředí
- logické rozložení historicky vzniklé urbanistické struktury městského zastavění
- kompozici základních městských horizontů
- posilování hlavní městské kompoziční osy položené kolmo na údolí Nisy a pohledově zaměřenou na dominantu Ještědu a svahy Jizerských hor.

Město bylo komponováno, v důsledku konfigurace terénu a historického vývoje, ve třech základních horizontech:

První pohledový horizont tvoří dominanty historického horního a novodobého dolního centra. Při hmotovém a výškovém komponování volných prostor centra a nejbližšího okolí musí být tyto historické dominanty respektovány. Historický střed města je tvořen tzv. horním a dolním centrem, jejichž spojnicí tvoří typické obchodní ulice Pražská a Moskevská. Zatímco část zástavby kolem radnice je vystavěná v jednotném neorenesančním stylu, zástavba ulice Pražská podává obraz architektury z přelomu 19. a 20. století. Naopak Dolní centrum je obrazem zástavby převážně 20. století.

Druhý pohledový horizont byl vytvořen výškovými obytnými objekty sídlištních souborů postavených na pravém břehu Nisy. Vytváří polokruh lokálních dominant, které vynikají v panoramatu zalesněných svahů Jizerských hor. Horizont začíná na terénním ostrohu nad údolím řeky Nisy ve Starých Pavlovicích, pokračuje přes zástavbu Nových Pavlovic a Ruprechtic až k segmentovému domu v ulici Wolkerově, dále přes sídliště Králův háj, Kunratickou a horní polohu sídliště Rochlice s vysokopodlažními obytnými objekty. Postupně je tento horizont doplňován objekty nového obytného celku Nová Ruda a Zelené údolí. Na tento horizont navazuje lokální dominantu sídliště Vratislavice n/N ve vztahu na rozvojové tendence města.

Druhý pohledový horizont je v návrhu doplněn novými lokalitami obytných souborů s možností umístění nových lokálních dominant v centrech. Jedná se o lokalitu Staré Pavlovice, Horská, Starý Harcov – rozvoj Technické univerzity, Vratislavice n/N - U Hřbitova, Vesec - Zahradní město, Za Metou.

Třetí horizont uzavírá pohledové panorama zalesněnými svahy Jizerských hor, Prosečského hřebene, Císařského kamene a Ještědského hřbetu.

Dalším výrazným prvkem v utváření města je **hlavní městská kompoziční osa**, která je položena kolmo na údolí Nisy a pohledově upnuta na krajinnou dominantu Ještědu a svahový hřbet Jizerských hor. V nejvýznamnější městské části zvýrazňuje spojnici nádraží, dolní centrum, horní centrum, Lidové sady a je formována hlavními městskými prostory se soustředěním většiny celoměstských aktivit. Ve dvou místech, v dolním a horním centru, je protnuta vedlejšími směry, které vytvářejí v centru tvar dvojitého kříže.

Jedno rameno vychází z prostoru soudního areálu přes historické prostory Malého a Sokolovského náměstí a míří do prostoru libereckého zámku, galerie a přilehlého parku. Objekty v této ose vytvářejí specifický výraz města znásobený dominantním postavením radnice.

Druhé rameno vychází z území ulice Široké, které je určeno pro dostavbu aktivitami celoměstského významu, s integrovanou funkcí bydlení, prochází dolním centrem, které je navrženo pro lokalizaci zařízení celoměstského i nadměstského významu, a je zakončeno ulicí Na Bídě. Městská osa pokračuje historicky založenou městskou reprezentační třídou T. G. Masaryka, se zástavbou viladomů z přelomu století a zdůrazněnou budovami Severočeského muzea, objektem bývalých lázní a obchodní komory, směrem do rekreační oblasti Lidových sadů.

Na centrální území navazuje **vnitřní souvisle zastavěné město**, které zahrnuje různorodou zástavbu se smíšenou funkcí bydlení i pracovních příležitostí v návaznosti na dolní centrum. Druhou část vnitřního území tvoří obytné čtvrti vilového charakteru, prvorepubliková obytná sídliště a nízkopodlažní zástavba rodinných domků. Pro tyto založené celky je charakteristická jasná kompozice, dostatek veřejné zeleně, členění komunikací s doplněním alejí, např. zástavba nad přehradou, ulice Husova, ulice Horská, Keilův vrch, atd.).

Vnější zastavěné území města tvoří zástavba převážně z druhé poloviny tohoto století. Přinesla výstavbu vícepodlažních sídlišť na návrších, převyšujících vzrostlou zeleň a ztrácející s postupem času svým měřítkem „lidský rozměr“. Základním kritériem byla plošná hustota obyvatel a panelová technologie. Panelová výstavba zasáhla i uvolněné prostory v centrální části města a stala se výrazným prvkem v kompoziční ose (Pod nádražím, Na Bídě).

Vnitřní a vnější zastavěné území tvoří souvisle urbanizované území, na které navazuje **krajina**. Její součástí je urbanistická struktura venkovské zástavby původních samostatných sídel. Jedná se o území Krásné Studánky, Radčic, Kateřinek, Machnína, Karlova, Ostašova, Hluboké a části Vratislavic n/N.

[Schéma 5.2. Základní kompozice města a její vytvoření](#)